כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בא ■ ג' שבט ה'תש"פ ■ 29.01.2020 ■ גליון מס' 568

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שו"ת בעניין 'סיר לבישול איטי'

שאלת אפרים מרגלית, רעננה: בתחילת ליל שבת קפץ החשמל בכל הדירה שלנו. קראנו לגוי והוא הרים את הפקק. בשבת בבוקר כאשר סיפרתי זאת בבית הכנסת, אמרו לי כי אסור לנו לאכול מהחמין, וזאת משום שאנו משאירים את החמין בתוך סיר לבישול איטי, ובתחילת ליל שבת, החמין עוד ממש לא מבושל, והוא מתבשל לאיטו כל הלילה עד זמן הסעודה בשבת בבוקר, ועל זה טענו לי שמאחר והחמין לא היה מבושל, והוא התבשל על ידי חיבור החשמל שנעשה על ידי הגוי, הרי שיש בזה בעיה של בישולי גוים, ולכן הטשולנט אסור באכילה.

האמנם כך הדבר?

תשובה: יש לדון בתשובה לשאלה זו מצד ג' נידונים:

א' בישולי גוים

ב' איסור הנאה ממלאכת גוי שנעשית עבור יהודי בשבת

ג' גזירת 'שהייה'.

נידון א' - בישולי עכו"ם

חז"ל גזרו לא לאכול מאכלים שהתבשלו על ידי גוים (גם אם השגחתי על הגוי וראיתי שכל המרכיבים כשרים למהדרין).

טעם האיסור הוא שלא נבוא לקרבה יתירה, שהרי אוכל הוא אחד הגורמים הגדולים לקירבה בין אנשים, ואם נתקרב יותר מדי, חששו חז"ל שבסוף זה יגיע לכך שנחתן את בנינו עם בנותיהם.

כדי למנוע איסור זה צריך שיהודי יהיה שותף בהכנת המאכל, ולדעת הרמ"א מספיק שהיהודי ידליק את האש (אולם דעת השולחן ערוך - בני ספרד, מחמירה יותר ואין כאן המקום להאריך).

איסור זה שייך רק במאכלים שאינם נאכלים חיים כמות שהם (ולכן אם גוי הכין מרק עגבניות ואין בעיות של כשרות המאכל מותר, שהרי גם המים וגם העגבניות נאכלים כמות שהם חיים) וכן רק במאכלים אשר עולים על שולחן מלכים.

אם חסר אחד משני התנאים הללו - אין בזה בעיה של 'בישולי גוים'.

והנה החמין מאחר והוא מורכב ממאכלים שאינם נאכלים חיים (בשר, תפוחי אדמה, גריסים ועוד) והוא גם מאכל חשוב העולה על שולחן מלכים, לכן אכן שייך בו גזירת חז"ל זו.

ובנידון שאלתנו, מאחר והחמין התבשל על ידי הגוי (שהרי בזמן שהחשמל נפל, החמין לא היה ראוי לאכילה אפילו על ידי הדחק) הרי שלכאורה יש לפסוק שבאמת החמין אסור באכילה מדין 'בישולי גוים'.

אולם זה אינו מחמת ב' טעמים:

א' מבואר בשולחן ערוך שאם הגוי בישל מאכל, אבל ללא כוונה לבשל אותו, כגון שהסיק תנור חימום כדי לחמם את הבית ובמקרה היה שם מאכל שהתבשל מכוח חום תנור החימום - אין בזה משום בישולי גוים, משום שהגוי לא כיוון כלל לבשל (ולא שייך קירוב וחתנות כאשר אנו אוכלים ממאכל שגוי בישל ללא כל כוונה).

ואם כן גם בנידוננו, הגוי שהבאתם כדי להרים את פקק החשמל, לא כיוון כלל לבשל ומן הסתם בכלל

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

המצווה הראשונה בתורה
"החודש הזה לכם היא המצווה הראשונה שנצטוו ישראל" כך פותח רש"י את פירושו לתורה, ועל כך יש לשאול מה החשיבות של מצות...
המשך בעמ' 3

החדש הזה לכם
המצווה הראשונה שמצווה הקב"ה את ישראל היא מצוות קידוש החודש שבפרשה. למעשה ראויה הייתה התורה להתחיל בפרשה...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
תפילת "השכבה" מיוחדת
באחת הטיסות שלי, משך את תשומת ליבי אדם שישב לשמאלי ואכל קציצת בשר לא כשרה. על מעטפת הארוחה שלו הייתה תווית...
המשך בעמ' 5

שביבים
- *שודד שהפך למדפיס ספרי תניא*
- *סיפור על כיפה עתיקה וגאווה יהודית*
- *מדוע לא חילק דוד המלך מסדקים בבית המרחץ?*

המשך בעמ' 6

לא היה מודע לחמין שנמצא בתוך סיר לבישול איטי, ולכן לא שייכת בזה גזירת חז"ל של בישולי גויים.

ב' מאחר והמאכל (החמין) הונח בסיר על ידי יהודי, יש לומר שגם זה נחשב השתתפות של ישראל בבישול, ולכן אין בזה משום בישולי גויים (עיין ערוך השולחן יו"ד סימן קי"ג סעיף כ"ט).

ולכן מצד 'בישולי גוים' החמין מותר באכילה, אך עדיין יש לדון מצד הנידונים הנוספים וכדלקמן.

ב': נידון הנאה ממלאכת גוי בשבת

תשובה: חכמים אסרו לומר לגוי לעשות מלאכה בשבת, ונאמרו בטעם גזירה זו כמה טעמים, ואחד מהם שאם הדבר יהיה מותר נוכל לעשות כל מלאכתנו בשבת על ידי גוי, ותהא השבת קלה בעינינו, ויגרם מכך שנבוא אנו לחלל שבת בעצמנו חס ושלום.

כמו כן אסור לרמוז לגוי לעשות מלאכה בשבת, אך באופנים מסוימים מותר לרמוז ואין כאן המקום להאריך בזה.

אך במצבים מסוימים לא גזרו חכמים, וכגון לצורך חולה אף שאין בו סכנה מותר לומר לגוי לעשות מלאכה בשבת.

ונמצא שהמושג 'גוי של שבת' הוא לא היתר גורף, אלא אדרבה ההפך הוא הנכון ונקודת ההנחה שלנו צריכה להיות שאי אפשר להשתמש בגוי של שבת, ורק במקרים מסוימים הדבר מותר.

ונחלקו רבותינו הראשונים האם מותר לומר לגוי לעשות מלאכה בשבת או בחג לצורך מצווה, וכגון לומר לגוי לטלטל את הסכין במקום שאין עירוב לצורך מצוות ברית מילה.

למעשה אנו פוסקים להלכה שאסור לומר לגוי לעשות מלאכה לצורך מצווה, אך אם מדובר במלאכה דרבנן - אז הדבר מותר, וזה מה שנקרא 'שבות דשבות לצורך מצווה', כלומר - שבות זה שם תואר לפעולה שאסור לעשות בשבת מדברי חכמים, ואם כן מותר לומר לגוי (שבות אחת) לעשות מלאכה דרבנן (שבות שניה) לצורך מצווה (אך דווקא ברית מילה היא מצווה חשובה שיש נוקטים שמותר לגוי לעשות אף מלאכה מהתורה לצורך קיום מצווה זו).

ומעתה, על אף שאכילת דבר חם בסעודת שבת קודש בבוקר (מאכל החמין) הוא צורך מצווה של עונג שבת ועוד, מכל מקום אסור לומר לגוי לעשות מלאכה מהתורה לצורך מצווה, ולכן אסור לומר לגוי לחבר את הפלטה לשקע החשמל שהרי זו מלאכה מהתורה.

אמנם במקרה שלפנינו (שקפץ כל החשמל בבית) אם מדובר בשבת חורפית קרה מאוד, ויש ילדים קטנים בבית או אנשים מבוגרים והקור מפריע להם, או אז יש היתר לומר לגוי להרים את הפקק, מאחר וזה נחשב כמקום חולי, וכמבואר לעיל במקום חולי (אף שאין בו סכנה) לא גזרו חכמים.

אך אם לא מדובר במקרה כזה, אין היתר לומר לגוי להרים את הפקק על אף כל האי נעימות הכרוכה בדבר, שלא יהיה אוכל חם בשבת, ונשב בחושך.

אך יש עצה לומר לגוי להרים את הפקק בשינוי - בצורה משונה, עם המרפק או עם גב האצבע וכדומה, וכידוע כאשר עושים מלאכה מהתורה בשינוי, המלאכה יורדת מאיסור תורה לאיסור דרבנן, ואז נחזור לכלל 'שבות (אמירה לגוי) דשבות (מלאכה בשינוי) לצורך מצווה (עונג שבת של מאור ואוכל חם).

והנה בנידון שאלתנו, אם אמרתם לגוי להרים את הפקק בצורה משונה, הרי שעשיתם כהוגן ולכן יהיה מותר ליהנות ממלאכת הגוי, ומאחר והתברר אתמול שאין איסור של בישולי גוים בחמין, מותר לאכול את החמין ואין לחוש גם לאיסור הנאה ממלאכת גוי.

אך אם לא אמרתם לגוי להרים את הפקק בצורה משונה, והוא הרים בצורה רגילה, הרי שהיה אסור לעשות זאת (אלא אם כן יש חולים וכו') והלכה בידינו שאסור ליהנות ממלאכת גוי שנעשתה עבור ישראל, ולכן לכאורה החמין יהיה אסור באכילה, על אף שהתברר אתמול שאין בו משום 'בישולי גוים', שסוף סוף איסור אחר יש בו - לא ליהנות ממלאכת גוי שנעשתה עבור יהודי.

אולם נראה שאם הייתם שוגגים בדבר, ולא ידעתם את ההלכה וחשבתם שבמקרה כזה מותר לומר לגוי לעשות מלאכה, יש להתיר את החמין באכילה, שיש לסמוך בדיעבד על שיטת בעל העיטור שמתיר לומר לגוי לעשות איסור תורה לצורך מצווה, ועל אף שאנו לא פוסקים כמותו, מכל מקום בנידון דידן שמדובר 'לאחר מעשה', והייתם שוגגים בדבר, נראה שלגבי זה יש מקום לסמוך על שיטה זו. ונותר כעת רק לדון באשר לאיסור 'שהייה' וכדלקמן.

ג' גזירת שהייה

חכמים אסרו להשהות מאכלים מערב שבת על אש גלויה, גזירה שמא 'יחתה בגחלים', כלומר מאחר ואדם בהול על כך שהאוכל שלו יהיה מוכן בזמן, יבוא מתוך הרגל ואי שימת לב, לחתות בגחלים כדי להגביר את חום האש, ויעבור על מלאכת 'מבעיר'.

בימינו היום שאין לנו גחלים כל כך, גזירה זו רלוונטית לכיריים, תנור, וכדו', שאין להשהות בהם ועליהם מאכלים מחמת החשש שמא נשחק עם הכפתורים להגביר את עוצמת החום.

אמנם אם המאכלים כבר היו ראויים לאכילה על ידי הדחק (מאכל בן דורסאי) מערב שבת, שוב אין גזירה זו שייכת בהם, מאחר ואדם כבר לא כל כך בהול, שהרי הם כבר ראויים לאכילה.

בימינו אנו רגילים להשתמש בפלטה של שבת כדי להימנע מכל הבעיות הללו, מאחר ובפלטה אין אפשרות לשנות את עוצמת החום, ולכן מותר להניח על הפלטה מערב שבת, מאכלים בדרגות בישול שונות, ואין זה משנה אם המאכל הספיק להתבשל מערב שבת או לא.

אולם בסיר לבישול איטי, מאחר ויש לו דרגות שונות של עוצמה, חוזר האיסור למקומו, ואסור להשהות בתוכו את מאכל החמין, אם הטשולנט לא היה ראוי לאכילה בכניסת השבת אף על ידי הדחק.

ולכן צריכים אנו לשלוף את הכפתור של הסיר החוצה, או לכל הפחות לכסות אותו בנייר דבק, כדי שלא נבוא בשבת לשנות את העוצמה.

אמנם יש עוד היתר המובא בהלכה, והוא להניח מאכל חי בתוך הסיר, באופן שמאכל זה לא יצליח להתבשל עד זמן סעודת ליל שבת, גם בעוצמת החום הכי גבוהה, ואז לא נבוא לשחק עם הכפתור, כי כל מה שנעשה לא נצליח לאכול את המאכל הזה בסעודת ליל שבת, ועבור סעודת שבת בבוקר, זה כבר יהיה מוכן גם בלי הפעולות שלנו.

וכתבו הפוסקים שבמציאות של זמננו כמעט והיתר זה לא שייך (כי כמעט כל מאכל יוכל להתבשל עד זמן הסעודה שלנו שזה לערך כשעה וחצי לאחר כניסת השבת) אך בסיר לבישול איטי המציאות הזו אכן שייכת, אם אכן החמין בשעת כניסת השבת לא היה ראוי

לאכילה כלל, והיה חי לגמרי (ואז לא צריך לכסות הכפתור).

והנה בנידון שאלתנו, אם החמין כבר התחיל להתבשל עם כניסת השבת, ולא כיסיתם את הכפתור של הסיר הנ"ל, הרי שעברתם על איסור 'שהייה', ומבואר בהלכה שמי שעבר על איסור שהייה, יש לאסור את המאכל באכילה עד מוצאי שבת, ונמצא שהחמין הזה על אף ש'הצלנו' אותו מאיסור 'בישולי גויים' ואף מאיסור הנאה ממלאכת גוי, מכל מקום יהיה הוא אסור באכילה מדין גזירת שהייה.

אולם למעשה ניתן להתיר את סיר החמין באכילה גם מצד גזירת שהייה, שמאחר ויש שיטות בראשונים שאין איסור שהייה שייך אלא באוכל שמשהים אותו על האש לצורך סעודת ליל שבת, אבל אוכל שמשהים אותו על האש לצורך סעודת שבת בבוקר אין בו איסור - ועל אף שאין אנו פוסקים כך להלכה, מכל מקום לעניין דיעבד - שאלת אכילת החמין - כתב הביאור הלכה שניתן לסמוך על שיטות אלו.

ונמצא שהחמין מותר באכילה מצד כל הנידונים הנ"ל.

אך יש לדעת שיש לדון בעניין סיר לבישול איטי, גם מצד 'גזירת הטמנה' וכדלקמן:

נידון נוסף - הטמנה

חכמים אסרו להטמין מאכלים בדבר המוסיף הבל אפילו מערב שבת, ואפילו אם המאכל מבושל כל צרכו.

לדוגמא - אסור להטמין תפוח אדמה (עטוף בנייר כסף) בתוך גחלים של מדורה, אף אם עושה זאת בערב שבת.

טעם האיסור - שמא יבוא לחתות בגחלים בשבת, מאחר ואנו רואים שחשוב לו שהמאכל יישאר חם.

ולכן אסור להטמין בכל דבר המוסיף הבל (מוסיף חום) שמא יטמין בגחלים ויבוא לחתות בהם בשבת כדי לשמור על חום המאכל.

והנה הסיר לבישול איטי מורכב משתי יחידות, יחידה אחת היא הבסיס, ויחידה שנייה זה הסיר עצמו שבו נמצא המאכל (בדרך כלל זה החמין).

יחידת הבסיס יש לה גופי חימום בתחתיתה (ופעמים אף מהצדדים) ומניחים את היחידה השנייה (המיכל שבו נמצא האוכל) בתוך יחידת הבסיס.

שתי היחידות עשויות בצורה זהה (כמין אליפסה) באופן שהיחידה השנייה מתלבשת בתוך יחידת הבסיס.

ומעתה יש לדון האם כאשר אנו עוטפים את יחידת המיכל ביחידת בתוך יחידת הבסיס, האם יש בזה בעיה של הטמנה, ואף שאנו עושים זאת בערב שבת, מכל מקום כבר התבאר שאסור להטמין (בדבר המוסיף חום) אף בערב שבת.

והנה יש מחלוקת יסודית בדיני הטמנה האם 'הטמנה במקצת' נקראת הטמנה או לא, והכוונה שאנו עוטפים את הסיר רק בחלקו, ולא את כל הסיר - האם גם זה נקרא 'הטמנה'.

דעת השולחן ערוך שגם זה נקרא הטמנה, ואילו דעת הרמ"א (אשכנזים) שזה לא נקרא הטמנה.

ולכן בסיר לבישול איטי, מכיוון שהחלק של העליון של היחידה השנייה אינו עטוף ביחידת הבסיס, ויחידת הבסיס עוטפת את הסיר הפנימי רק בתחתית ומצדדיה, יש הנוקטים שאין זה נקרא 'הטמנה', לדעת הרמ"א.

אך יש הנוקטים שאין זה מספיק שהחלק העליון אינו עטוף, וגם זה נקרא הטמנה, ולכן העצה היא להניח בתחתית של יחידת הבסיס 'הגבהה' כדי שהסיר הפנימי יחרוג בגובהו מיחידת הבסיס (החיצונית) ואז אכן יהיה ניתן להגדיר זאת כ'הטמנה במקצת' המותרת לדעת הרמ"א.

את ההגבהה הזאת אפשר לעשות למשל על ידי הנחת אבנים, או כדורים מגולגלים מנייר כסף.

והנה לפי האמור עד עתה לכאורה יוצא שבני ספרד הפוסקים כשולחן ערוך בוודאי יצטרכו לעשות את ההגבהה הנ"ל, שהרי לדעת השולחן ערוך גם הטמנה במקצת נחשבת הטמנה (ויותר מכך שאולי אפילו ההגבהה לא תעזור שהרי עדיין הסיר מוטמן בחלקו) אולם הגר"ע יוסף זצ"ל כתב להתיר את ההשתמשות בסיר הנ"ל גם לבני ספרד (אף ללא הגבהה) שיש לצרף את השיטות הנוקטות שהטמנה במקצת לא נחשבת הטמנה (והגר"ע אחז שגם ללא הגבהה זו רק הטמנה במקצת) וכן לצרף שיטות ראשונים הנוקטות שאין איסור הטמנה כאשר מטמינים את המאכל לצורך סעודת שבת בבוקר ולא לצורך סעודת ליל שבת, ובדרך כלל כאשר משתמשים בסיר הזה, זה למאכל החמין המיועד לאכילה בשבת בבוקר.

המצווה הראשונה בתורה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

"החודש הזה לכם היא המצווה הראשונה שנצטוו ישראל" כך פותח **רש"י** את פירושו לתורה, ועל כך יש לשאול מה החשיבות של מצות קידוש החודש להיות ראשונה, מדוע לא נבחרה מצוה כללית יותר כמו "אנכי ה' אלקיך" או "ואהבת לרעך כמוך" שהוא כלל גדול בתורה, ועוד יש לשאול: מדוע הקדימה התורה את מצות קידוש החודש לפני מתן תורה עוד בהיות עם ישראל במצרים? ולכאורה אפשר היה לומר שמיד לאחר מצות קידוש החודש מצווה התורה את עם ישראל לקחת בעשור לחודש שה לבית אבות לקרבן פסח, ואם לא נדע מתי ראש חודש לא נדע מתי העשור לחודש. אבל לפי המדרש אנו מוצאים ערך כללי יותר למצות קידוש החודש מאשר סידור הלוח העברי, וכך מובא במדרש [תנחומא בא יב]: "החודש הזה לכם - למה הדבר דומה? למלך שהיה לו אורלוגין (מודד זמן), כיון שעמד בנו על פרקו אמר לו: בני, עד עכשיו אורלוגין זה בידי, מעכשיו מסור הוא לך, כך הקב"ה היה מקדש חודשים ומעבר שנים, כיון שעמדו ישראל

אמר להם: עכשיו חשבונם של חודשים ושנים בידי, מכאן ואילך הרי הם מסורים לכם". ובצורה אחרת מתאר זאת המדרש: "אמר הקב"ה: משעה שבראתי את עולמי הייתי נושא משאוי, לחשב חשבונות של חודשים, מכאן ואילך הוא מסור לכם, לכם הוא מסור ואין אתם מסורים בידו". מצות קידוש החודש היא מתייחסת לשליטתו של האדם על **מימד הזמן**. חשיבותו של הזמן הוא, שהוא המסגרת שבו מגשים האדם את חייו, אבל בתנאי שהאדם שולט על זמנו ולא הזמן שולט על סדר יומו של האדם, והנה בהיות ישראל במצרים כעבדים לפרעה לא היו אדונים על זמנם, שהרי העבד לא רק חייו מוכתבים על ידי אחרים, אלא כל סדר יומו, קצב החיים והצורה שתינתן לחייו, כל אלו אינם בידו אלא נקבעים על ידי אחרים, על כן אין פלא שעם ישראל שקע במצרים במ"ט שערי טומאה למרות ששמר לעל זהותו היהודית. וכשעמד הקב"ה ליתן לעם ישראל תורה ומצוות ראה צורך להקדים להם עוד במצרים ולהודיע להם שהמצב שהם שרויים בו במצרים אינו בלתי הפיך, ובניגוד למצבם במצרים מכאן ואילך הזמן יהיה מסור בידם, כמו שאמרו במדרש: "החודש הזה לכם -לכם הוא מסור ואין אתם מסורים בידו" [תנחומא ישן שם]. שהרי כל עוד האדם אינו בעלים על חייו אין מקום לצוות אותו בתורה ובמצוות. ולכן הידיעה הזאת הייתה צריכה להיאמר לישראל עוד לפני שהם באים לקבל תורה במעמד הר סיני, שעד אז האומה תפנים את המסר הזה שמכאן ואילך עתותיה בידה.

ואכן הידיעה הזו שהאדם הוא השולט על הזמן ולא הזמן שולט על האדם, הייתה חשובה מאוד לדור יוצאי מצרים, והיא נחוצה לא פחות לכל אדם ואדם, בכל עת ובכל תקופה. כי לא רק העבד אלא גם מי שבאופן פורמאלי הוא בן חורין, גם מי שעתותיו בידו, גם אז הוא לא תמיד באמת בן חורין, כמו שניסח זאת **ריה"ל** בשירו: "עבדי הזמן עבדי עבדים המה" ולכן גם לבני חורין, גם להם באה מצוות קידוש החודש להדגיש את חשיבותו של הזמן, ואת היכולת של האדם לקדשו. הזמן הוא מסגרת החיים שניתנה לאדם במתנה מן השמים, והחיים הם יחידות של זמן, שכל אחד מבני האדם זוכה בהן מי יותר ומי פחות, וכל תפקידו של האדם עלי אדמות הוא לתת משמעות ותוכן למסגרת הזמן שזכה בהן. וכאן מקומה של התורה והמצוות שהן המסייעות לאדם לממש בדרך נכונה את זמנו. והצורך של האדם לסיוע של התורה ושל המצוות הוא מפני שהאדם העומד לבדו מול המציאות הסובבת אותו, הוא מגשש באפילה, מתלבט ותוהה איך לעצב את הערכים ואורחות החיים הנכונים במציאות שהוא מצוי בה. וגם אם לפעמים מצליח האדם לעצב בכוחות עצמו חלק מחייו, אם בתבונתו השכלית, אם בתחושתו המצפונית או בישרותו הטבעית של האדם שעשהו האלקים ישר. עדיין האדם מועד לשגיאות וטעויות אם מפני המוגבלות שאנו נתונים בה, אם בגלל אי היכולת לזהות בצורה מדויקת בין הטוב והרע, בין האמת והשקר. לפי זה יפה עשתה התורה שהציבה בראש תרי"ג המצוות את מצוות קידוש החודש, המצווה המדגישה את שליטתו של האדם על הזמן. שבלעדי השליטה הזאת אי אפשר לצוות את האדם בתורה ובמצוות.

החדש הזה לכם

/ הרב איתמר הרשקו

המצווה הראשונה שמצווה הקב"ה את ישראל היא מצוות קידוש החודש שבפרשה.

למעשה ראויה הייתה התורה להתחיל בפרשה הזו[1] אלא שהקדימה התורה לפרט את מעשי הבריאה על מנת להראות לאומות שהארץ שייכת להקב"ה והוא זה שמנחיל אותה למי שישר בעיניו.

עניין קידוש החודש הוא סוד העיבור, שגילה הקב"ה לאדם[2] שהעבירו לחנוך וממנו לנח, לשם ועבר מהם לאברהם עד שיעקב למדו ליוסף ומשם הודיע זאת הקב"ה למשה שמסר זאת לנשיאי כל דור עד סוף ימי הסנהדרין.

עם ישראל נעשה שותף מלא לבריאה בכך שיש בכוחו לקדש את הזמנים ולהכריע מתי יחול ראש השנה וכן כל חג ומועד.

המקום בו העניין מתגלה ביתר שאת הוא דווקא בארץ ישראל ולכן הפרשה הזו נאמרה למשה מחוץ לכרך[3] ולא בתוך העיר הטמאה על מנת להראות את עניינה של הפרשה- גילוי כוחה של ארץ ישראל הטהורה. מכאן נחדשה ההלכה שאם אין בארץ מי שיכול לעבר את השנה אזי הולכים אחר הגדול בישראל שנמצא, כר"ע שעיבר את השנה בחוץ לארץ[4].

כדי להראות את השפעת ישראל על המציאות, נאמרה פרשה זו בין היום ללילה[5] כדי לתת לישראל את היכולת לפעול בזמנים הקבועים כמו בזמנים המתחדשים.

לפני שהקב"ה מצווה על החודש מציינת התורה ש"ומשה ואהרון עשו את כל המפתים האלה לפני פרעה[6]" על מנת לסמוך זאת לפרשה הבאה[7]. וזאת משום שאף המופת הגדול ביותר אין לו ערך אל מול העניין התמידי שמתגלה דבר חודש בחודשו.

בכך מלמד הקב"ה הן את ישראל והן את אומות העולם את החידוש שיש בבריאת העולם שמתגלה דווקא כעת במצרים לאחר המופתים הרבים שנעשו שם.

כבר הסברנו בעבר שמכות מצרים היו נראים כעניינים טבעיים הניתנים להסבר, ולכן פרעה מיאן לשחרר את ישראל משעבודם. על כן למרות כל המופתים שעשו משה ואהרון בלא להשמיט דבר מהם לא היה בכך די על מנת להביא את פרעה להכרה בה'.

עניין זה יכל לצאת לפועל רק לאחר מצוות קידוש החודש שנמסרה לישראל ואפשרה להם לפעול עם א-ל בקביעת הזמנים.

המכה שבה נתגלה הדבר הייתה 'מכת בכורות' שבה משה מזהיר את פרעה ועבדיו, בשם ה'- "כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים[8]" ולא אמר בחצות ממש שמא יטעו אצטגניני פרעה, ויאמרו משה בדאי הוא. אבל הקדוש ברוך הוא יודע עתיו ורגעיו אמר בחצות[9].

גם ביום השביעי לבריאה נכנס הקב"ה כערף עין ליום השבת משום

שהוא יודע עתיו ורגעיו, ואילו אנו צריכים להוסיף מחול על הקודש[10].

בציווים הללו הביא הקב"ה את האומות להכרה בגדולתם של ישראל והשפעתם על המציאות וכל זה אך ורק מהכח שנתן להם לשלוט על הזמנים.

וכדי לתת לנו את הארץ, מדגיש משה באזני זקני העם שמצווה זו מקומה רק בארץ ישראל ושם יזכו לבנים שינחלו את הארץ[11] ובכך תושלם כוונת סיפור הבריאה יחד עם סיפור יציאת מצרים- לתת להם נחלת גויים.

כשם שמצוות העיבור נעלמה מאתנו עם קביעת הלוח בידי הלל הזקן כך גם חזרתנו לארץ נעשתה מכוחם של דורות ראשונים מחד, ומאידך עתידה פרשת המועדות להתחדש בימינו וכך גם זכייתנו בארץ תהיה מכח מה שאנו מחדשים כאן בארץ.

כשם שנגלה הקב"ה על משה ועל אהרן במצרים כך הוא עתיד להגלות עלינו בסוף מלכות רביעית[12], במהרה בימינו.

1 - רש"י בראשית א, א
2 - בעשרים ושמונה באלול נבראו חמה ולבנה ומנין שהוא שנים וחדשים וימים ולילות שעות וקצים ותקופות ומחזורות ועיבורין היו לפני הקב"ה והיה מעבר את השנה ואחר כך מסרן לאדם הראשון בגן עדן... אדם מסר לחנוך ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנה... וחנוך מסר לנח סוד העיבור ועיבר את אברהם מסר ליצחק... יצחק מסר ליעקב... יעקב מסר ליוסף ונכנס בסוד העיבור ועיבר את השנה במצרים מת יוסף ואחיו נתמעטו העיבורין מישראל וכשם שנתמעטו העיבורין מישראל בשיעבוד מצרים כך עתידים לימעט בסוף שעבוד מלכות הרביעית עד שיבא מלך המשיח.- פרקי דר"א פרק ח
3 - רש"י שמות יב, א
4 - ברכות סג.
5 - רש"י שמות יב, ב
6 - שמות יא, י
7 - רש"י שם
8 - שמות יא, ד
9 - רש"י שם
10 - ר' שמעון אומר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקודש אבל הקב"ה שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו כלה בו ביום- רש"י בראשית ב, ב
11 - רש"י שמות יב, כז
12 - פרקי דר"א פרק ח- "מהו לאמור, אמור להם לישראל עד עכשיו אצלי היה סוד העיבור, מכאן ואילך שלכם הוא לעבר את השנה".

סיפור לשבת

תפילת "השכבה" מיוחדת

/ ר.ר. רוטמן

באחת הטיסות שלי, משך את תשומת ליבי אדם שישב לשמאלי ואכל קציצת בשר לא כשרה.

על מעטפת הארוחה שלו הייתה תווית עם שמו: "מר ווינשטיין", מה שהעיד על היותו יהודי.

נשענתי אחורנית עד שסיים לאכול ואז פניתי אליו: "תסלח לי אדוני, אני לא מתכוון להיות חוצפן או לפגוע בך, אבל אפשר לשאול אותך שאלה?" "בוודאי" ענה.

"אתה יודע שאתה יכול לבחור בארוחה כשרה בטיסה זו"?

הוא נעץ בי מבט וענה: "אני לא אוכל כשר".

"למה אתה מתכוון? אתה מתכוון שבביתך אתה שומר על כשרות אבל מחוץ לבית אתה אוכל הכל? או שמא כשרות בעינך היא מצווה שאינה חשובה?

"לא", הוא ענה, "אני לא אוכל כשר וזוהי בחירתי החופשית. בחרתי כך מכיוון שהקב"ה ציווה זאת וכל דבר שהקב"ה אומר, אני עושה בדיוק ההפך!!!".

נדהמתי לשמוע את האיבה שבקולו ועוד יותר נדהמתי כשראיתי קעקוע של מספר על זרועו כשהפשיל את שרווליו.

"אתה באמת רוצה לדעת?" שאל אותי. שמתי לב שהוא מדבר כאילו עניין זה מתרוצץ בראשו מזה זמן רב ושכעת הוא רק מבטא את רגשותיו בקול.

הנהנתי לו בראשי, והוא המשיך...

"זה היה הבן שלי..." , הוא אמר, "זה היה הדבר האחרון ששבר אותי, החזקתי מעמד לאורך כל הדרך עד שיום אחד כבר לא יכולתי. במהלך כל זמן שהותי במחנה הריכוז הייתה לי רק שאיפה אחת - לראות את הבן שלי קסריאל מנחם משתחרר מהמחנה. אמא שלו כבר מזמן הלכה לעולמה וכן האחים והאחיות שלו, אבל אנחנו נשרוד!!! הייתי בטוח בזה.

"יום אחד, כל האסירים כונסו למסדר. במקום היו מספר דלתות סודיות לכניסה לשטח בו מבצעים תליה מרוכזת של האנשים. הייתה זו תחושת אימים. בני אחז בידי בחזקה כזו, שכמעט ונעצרה זרימת הדם בעורקי.

פתאום כולנו התחלנו לרוץ בבהלה כדי לברוח מקו האש. איבדתי את בני במהלך הכאוס שנוצר ומאז לא ראיתיו. כעבור זמן, סיפרו מכריי מהמחנה, שראו חייל שאחז בבני וירה בו".

כשהוא מוחה את דמעותיו, המשיך בכעס: "הקב"ה אומר להביא ילדים, אני הבאתי ונלקחו ממני כולם! אז עכשיו כל מה שהקב"ה מצווה לעשות, אני עושה בדיוק ההיפך. הוא מצווה לאכול אוכל כשר ואני אוכל טרף, הוא אומר לשמור שבת ואני נוסע ברכב והולך לעבודה, אני לא מעוניין לשמור אף אחת

המשך בעמוד הבא...

מהמצוות. כל מה שהוא אומר אני עושה בדיוק ההיפך".

הייתי כה נדהם לשמוע את סיפורו, שלא יכולתי לומר מילה במהלך שש שעות הטיסה הנותרות. שררה דממה מוחלטת בינינו. נחתנו ביוסטון וכל אחד הלך לדרכו. לא חלמתי שאי פעם אראה שוב את מר ווינשטיין.

חלפו כ-4 שנים והחלטתי לנסוע עם משפחתי לטיול בארץ הקודש, ארץ ישראל, לכבוד החגים.

תרנו וטיילנו בכל חלקי הארץ. יום הכיפורים הגיע ולתפילת היום הקדוש הצטרפתי לבית כנסת במאה שערים. יצאתי החוצה כדי לשאוף מעט אוויר צח, כשהבחנתי בדבר מוזר: איש זקן יושב בתחנת האוטובוס ומעשן. הייתי בהלם! פתאום זיהיתי את האיש שהיה לא אחר ממר ווינשטיין!! הבנתי שנתנו לי הזדמנות נוספת מהשמיים. "בוודאי קיימת סיבה חשובה מדוע אני נפגש עמו ביום הקדוש ביותר בשנה", חשבתי.

ניגשתי אליו: "הנה שוב אנו נפגשים. מצחיק איך החיים מפגישים בין אנשים והם תוהים מה הסיבה או המסר המסתתר בכך.

השנים חולפות, ושוב דרכיהם מצטלבות ואולי אז הם מבינים למה הם נפגשו מלכתחילה....

אני בטוח שאתה יודע שיום כיפור היום. בבית הכנסת עומדים לקיים טקס "יזכור" (זיכרון שמות המנוחים).

בוא איתי והזכר את שם הבן שלך שמת על קידוש ה' והתפלל לעילוי נשמתו.

זאת יכולה אולי להיות ההזדמנות היחידה שלך להזכיר את שם בנך. אתה לא חושב שהגיע הזמן להזכיר את נשמתו בבית משפט של מעלה?"

דמעות מלאו את עיניו.

חיבקתי את זרועו בשלי, והובלתי אותו לתוך בית הכנסת לעמדת החזן.

ניגשנו אליו וביקשנו לעשות השכבה מיוחדת. מר ווינשטיין נשען ולחש את שם בנו:

"קסריאל מנחם בן יחזקאל סרגה".

לפתע הפכו פניו של החזן לבנות, אגלי זיעה עלו במצחו, ועיניו כאילו יצאו

מחוריהן, הוא הסתובב לאיש שעמד לצידי וזעק בקול חנוק.... "אבא!!!" ואז..... התעלף!

■

שביבים / שאול שיף

■ שודד שהפך למדפיס ספרי תניא

/ ר' זכריה גלזמן

כשהייתי צעיר ושרתי במילואים בקסטינה, קשרתי קשר חברי עם אחד מחסידי חב"ד ששמו יוסי לחמן, (שתרגומו איש הצחוק). כשמו כן הוא תמיד מחייך שמח ומשמח את הבריות. כל היום רץ ומתרוצץ בין המפעלים שבסביבה ומניח תפילין לכל עובר ושב. לימים הוא סיפר לי שלמחייתו הוא עוסק בניהול אדמיניסטרטיבי של מוסדות חב"ד באזור.

והנה במוצאי שבת פרשת בא, בעודו רכון על הפסוקים העוסקים במצוות התפילין, צלצל הפעמון בדלת ביתו וכשפתח את הדלת ניצבו מולו שני בחורים רעולי פנים. האחד שלף אקדח והשני צעק: "את הכסף, זה שוד".

יוסי החבדניק האיר להם פנים בשלווה, ניגש למדף שבוויטרינה ובמקום כסף הוציא להם בקבוק וודקה ואמר: "בואו נשתה לחיים מהבקבוק המיוחד ששלח לי הרבי מלובביץ' ואחר כך נעשה עסקים". השודדים היו קצרי רוח וצעקו שיביא מיד את הכסף אחרת הם יורים. יוסי צחק במלוא פיו ובזריזות שלף מראשו של האחד את כובע הגרב ואמר: "אתה הבן של מזל אני מכיר אותך מאז שהיית ילד, תתבייש לך". השודד השני נבהל וברח ודודו בנה של מזל נשאר מאובן ליד הדלת. גם הנהג שהמתין להם ברחוב עם מנוע דולק נמלט בבהלה מהמקום.

דודו בוא נעשה עסק - הציע יוסי. תזרוק את האקדח,מה אתה רועד...? יש לי הצעה בשבילך אתה תעבוד בשבילי ונצליח שנינו בעסקים. הנער הניח את האקדח והתיישב חיוור ונבוך. יוסי הוציא מהקופסא עוגיות ואמר: "בוא תעשה ברכה ונשתה לחיים". "אתה תבוא אלי בכל יום ראשון לקבל את שכרך עבור שבוע של עבודה. כמה אתה מבקש? כל יום תבוא לביתי תניח תפילין ותברך, נשתה "לחיים" ותלך. זוהי העבודה שלך. עבר שבוע יוסי חיכה והוא לא בא. ביום ראשון שלאחר מכן הופיע דודו נבוך ומבויש. יוסי קיבל אותו בחיבה עזר לו להניח תפילין והציע לו עבודה בדפוס של חב"ד. תוך זמן קצר דודו למד את המקצוע והשתלב כעובד בבית הדפוס. במיוחד אהב את הדפסת ספרי התניא המודפסים ביישובים הקטנים. גם לאמא מזל האיר האור ושיחק המזל.

סיפור על כיפה עתיקה וגאווה יהודית

{אחרי חמישים שנה בניכר}

/ ברוך ש. דוידסון

אריק הוא יהודי גאה שגדל בדרום אפריקה. אחרי שחי בישראל כשמונה שנים הוא עבר לאירלנד, שם הוא עובד כרופא מרדים. לפני כמה שנים הוא קנה זוג תפילין משלוחי חב"ד שבאו לבקרו במסגרת תוכנית הקיץ של חב"ד ומאז הוא מניח אותם בכל יום מימות השבוע. כמובן, הוא התלהב להיפגש אתנו, למרות העובדה שהייתה לו תכנית לבילוי חברתי אחר באותו ערב. בשיחתנו נגענו בעניינים שונים, החל בדיון דקדקני בענייני קבלה וכלה בשאלה למה אלוקים ברא אותנו עם ערלה אם מלכתחילה הוא רצה שנסיר אותה. אריק הזכיר שיש לו חבר יהודי מקייפטאון שבמקרה היה בעיר הקרובה ב"לוקום" של חודש (זה המונח שהרופאים משתמשים בו לתאר שהות מקצועית זמנית של רופא במקום כלשהו), ואף כי החודש שלו כמעט הגיע לסיומו, בוודאי הוא ישמח אם נבקר אותו. אנחנו, כמובן, קפצנו על ההזדמנות ולקחנו את פרטי ההתקשרות של החבר. כשהיינו באזור שבו החבר שלו שהה, טלפנו אליו וקבענו פגישה ליום רביעי בערב. כשעמדנו לעזוב הוא אמר לנו שאחד מעמיתיו הרופאים בבית החולים נתן לו ספר בשם "יהודי אירלנד", וחשב שאד ייהנה לקרוא אותו. כשאד חזר אליו אחרי כמה ימים, ציין הרופא שבמקרה הייתה לו אמא יהודייה. עם זאת הוא לא גדל תחת כנפי האמונה היהודית ולא החשיב את עצמו ליהודי.

מיד התחילו ה"נורות האדומות החבדיו"ת" להבהב, והתחלנו להסביר בהתלהבות איך - מכיוון שאמו יהודייה - גם הוא עצמו יהודי, ושאכן נשמח לפגוש אותו. אד מסר לנו את שמו של החבר שלו והבטיח להשיג בשבילנו את פרטי ההתקשרות שלו.

לא חיכינו שאד יטלפן, חיפשנו את החבר במדריך הטלפון ודיברנו עמו בקצרה. מכיוון שהוא לא החשיב את עצמו ליהודי, הוא לא הבין בדיוק מה רצינו ממנו, אבל הסכים שנבוא לביקור חטוף. הוא גר בחווה חקלאית בת כ-004 דונם, שבה אשתו עובדת, והוא ממנן אותה מעבודתו כרדיולוג. הוא קיבל אותנו בביתו בברכה חמה, ושוחחנו נעימות על דא ועל הא, ואז נפל דבר. הוא סיפר לנו על סבו, שהגיע לאירלנד מאירופה המזרחית, על אמו, שהתחתנו עם פסיכותרפיסט ("הוא היה פרוידיאני אדוק!") ועל ניצולי השואה שהרבו לבקר בביתו, כדי לקבל ממנו ייעוץ. אחרי כשעה של שיחה עם הרבה הומור, היינו מוכנים ללכת, והסברנו שלפני לכתנו אנו מבקשים להציע לאנשים שפגשנו הזדמנות להניח תפילין. הוא אמר לנו שמעולם בחייו הוא לא הניח תפילין, אבל ניאות לנסות את זה פעם. כששלפנו כיפה הוא קרא: "יש לי כיפה משלי!" והלך לחדר הסמוך כדי להביא אותה. הוא חזר עם כיפה מהסוג שראיתי רק בתצלומים דהויים בשחור לבן. צורתה לא הייתה ממש עגולה, והיא דמתה יותר, והיה לה כפתור במרכז. "היא הייתה של סבא שלי, ואחרי מותו לקחתי אותה לעצמי", הוא הסביר.

הרהרנו בהשתלשלות העניינים הבל-תיאמן שהביאה אותנו ליהודי הזה, האבוד זמן רב כל כך, שחבש את הכיפה של סבו בהזדמנות הזאת של הנחת התפילין הראשונה שלו. הוא הניח על ראשו את הכיפה הענקית (שלא הייתה מונחת על ראשו של איש במשך חמישים שנה), וכרכנו עליו את התפילין. הוא קרא את ה"שמע" והצענו לצלם אותו כדי שנוכל לשלוח לו בדוא"ל בהזדמנות מאוחרת יותר. כשעמדנו כולנו יחד וחייכנו בשביל התמונה, הוא העיר: "אמי הייתה שמחה לראות עותק של התצלום", ועל זה ענינו לו בפה אחד: "היא אינה זקוקה לזה, כי גם היא היא וגם סבא שלך שניהם נוכחים כאן ברגע זה ממש, זוהרים מגאווה". הוא ביקש שלא נעלה את התמונה באינטרנט, ולכן אם ברצונכם לדעת כיצד הוא היה נראה, יהיה עליכם לעשות שימוש בדמיון...

[מתוך אתר חב"ד]

מדוע לא חילק דוד המלך מסרקים בבית המרחץ?

סיפר גד שכטמן: האברך הסתובב בבית המדרש לכאן ולשם, הציץ בגמרותיהם של הלומדים בבית המדרש בבעלזא שלפני למעלה מ-150 שנה ופיזם לעצמו נעימת לימוד שובת לב. למרות שסרק את בית המדרש לאורכו ולרחבו והציץ בספרו של כל לומד, הלומדים לא ראו בו משהו מוזר. הם פשוט לא ראו אותו בכלל... כה שקועים בלימודם היו ה'יושבים' בבעלזא (כינוי ליהודים שהיו פרושים מרוב ענייני העולם הזה ועסקו כמעט אך ורק בתורה ובחסידות) לא שתו לב לרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין (ט' אלול יום פטירתו) שהסתובב בינותם. מסיבת ביאתו של רבי צדוק לבעלזא הייתה בשל מקרה מצער: נישואיו לא עלו יפה, רעייתו לא אפשרה לו ללמוד תורה כרצונו, וככל שניסה לעשות מאמץ עבורה, היא סירבה להתגמש. כאשר לא מצליחים הנישואין יש אפשרות נוספת: גט כריתות. אך גם לזאת לא הסכימה האשה... הסתובב רבי צדוק ברחבי גליציה וחיפש מאה רבנים שיחתמו על "היתר מאה רבנים" שיתיר לו להינשא בשנית למרות שאינו יכול להתגרש. כאשר הגיע ללעמבערג, העיר הגדולה, הסמוכה לבעלזא, ראה אותו רבה של לעמבערג, הגאון רבי יעקב אורנשטיין, שריחם על האברך התלמיד חכם שנאלץ להסתובב מעיר לעיר ונתן לו עצה חכמה: "סע לבעלזא, שם, בצילו של האדמו"ר הקדוש רבי שלום רוקח, ה"שר שלום" מבעלזא, מסתופפים רבנים גדולים ורבים, שם תוכל בנקל להגיע למאה חתימות". כעת הגיע רבי צדוק מלובלין שבפולין לבעלזא שבגליציה והסתובב בבית המדרש. לפנות ערב עלה רבי צדוק לבימת בית המדרש, נתן דפיקה על הבימה ושקט השתרר בהיכל הגדול. רבי צדוק החל באמירת שיעור תורני שהדהים את השומעים כולם: הוא חרז את כל הסוגיות שעסקו בהן ה'יושבים' כעת - למרות שכל אחד עסק בנושא שונה ובעניין אחר - למחרוזת אחת גדולה של שיעור חריף ומפולפל ועשה מכך חטיבה אחת בגאונות מפליאה. לימים יתפרסם הרה"ק רבי צדוק מלובלין בכתבי המחשבה העמוקים שלו המשמשים אבני יסוד מופלאות להבנת עומק דברי חז"ל.

הלומדים שהתפעלו מאוד נכנסו אל מורם ורבם, ה'שר שלום', וסיפרו לו שאברך צעיר הגיע מפולין וגאונותו היא יוצאת דופן ונדירה. ה'שר שלום' קרא לרבי צדוק והורה לו לחזור על הפלפול. לאחר שסיים, הוכיח לו ה'שר שלום' שהפלפול נשען על יסוד שנסתר באופן מפורש ממשנה מפורשת.

רבי צדוק הצטער צער רב על ששכח את דברי המשנה. אך לא ארכו רגעי הצער. ה'שר שלום' ביקש לספר לו מעשה שאירע עם מורו ורבו, הרה"ק רבי יצחק יעקב - "החוזה מלובלין".

החוזה מלובלין שמע על יהודי פשוט מתושבי העיר שקנה מסרקים וחילקם בבית המרחץ העירוני לשימוש בחינם. כך עשה חסד עם המתרחצים. החוזה מלובלין שיבח זאת ואמר שיש בכך מצוה. שמע זאת אחד מתלמידי החכמים של לובלין וחלק על דברי החוזה: דוד המלך מתאונן שבעת כניסתו לבית המרחץ הוא ערום מכל המצוות, עד שנזכר שיש לו את מצוות המילה ונתיישבה דעתו. ולכאורה, אם לחלק מסרקים במרחץ זו מצוה, מדוע לא עשה אותה דוד המלך? שמע זאת החוזה מלובלין ונענה: משנה מפורשת היא שאסור למלך לרחוץ בנוכחות אנשים אחרים. רק לבדו. אם כן, לא היה לו למי לתת את המסרק... סיים ה'שר שלום' מבעלזא לרבי צדוק הכהן: "הינך רואה, לפעמים גם אנשים גדולים ממך שוכחים דברים מפורשים"...

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net